

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

TUDOMÁNY ÉS TAPASZTALAT

A TERMELŐSZÖVETKEZETI TERVEZÉS NÉHÁNY KÉRDÉSE ÉS GYAKORLATI TAPASZTALATAI A SZIGETVÁRI JÁRÁSBAN

[GYURKOVITS GÉZA

Termelőszövetkezeteink gazdálkodása igen nagymérvű fejlődésen ment keresztül. A kezdeti s alapjában kisüzemi termelést egyre inkább felváltja a korszerű nagyüzemi gazdálkodás. Az eltelt idő alatt döntő szerepet kapott a gazdálkodásban a gépesítés, kialakultak a nagyüzemileg művelhető táblák, megkezdődött a termelés fokozatos szakosítása, a korszerű állattenyésztő telepek kialakítása. Belterjesebbé vált a gazdálkodás, s a fejlettebb agrártechnikai eljárások gyakorlati alkalmazása lényegesen elősegítette az árutermelés fokozódó növekedését. Ennek következtében gyarapodtak a tsz-ek bevételei, de megnövekedtek üzemi kiadásai is. Mindez magasabb színvonalú pénzgazdálkodást, átgondoltabb szakmai és pénzügyi-számviteli vezetést követel.

A TERMELÉSI TERV ÉS AZ ELŐZETES PÉNZÜGYI KALKULÁCIÓ

A gazdálkodás, egy-egy gazdasági év alapjainak lerakása, tulajdonképpen már a tervezéssel megkezdődik. Megfelelő színvonalon gazdálkodni csak helyesen és nagy körültekintéssel összeállított üzemterv alapján lehet. Feltétlenül szem előtt kell tartani a tervezésnél, hogy abban ösztönző hatás érvényesüljön. A helytelenül összeállított, a lehetőségeket akár pozitív, akár negatív irányban eltúlzó üzemterv tévútra vezeti a termelőszövetkezet gazdálkodásának irányítását, s kizárja a termelési eredmények évközi reális mérését. Ezért hangsúlyozható, hogy egy-egy lépcsőfok a gazdálkodás színvonalának emelésében nem kezdődhet meg reális alapokon nyugvó üzemterv nélkül.

Járásunkban — a szigetvári járás termelőszövetkezeteiben — felhasználva *dr. Enese László kandidátusnak* a Tolna megyei szekszárdi járásban bevezetett módszerét, tavaly ősszel javasoltuk, hogy a termelési tervekészítés idején (szeptember és október hónapokban) készüljön egy előzetes pénzügyi kalkuláció is. (Módszerét lásd Enese L.: *Előkészületek a közös gazdálkodás tervezésére* címen a *Gazdálkodás* 1963. évi augusztusi számában.) Ennek azért van jelentősége, mert — mint ismeretes — a tervekészítés jelenlegi gyakorlatában a pénzügyi terv csak a végeleges termelési tervre nyer felépítést a számadási év februárjában, amikor már nincs arra idő, hogy egy esetleg nem kielégítő termelési terv átgondoltan kerül-

hessen újbóli módosításra. A szekszárdi kezdeményezés éppen ezen hiányosságot igyekezett kiküszöbölni azzal, hogy az előzetes termelési tervet és a pénzügyi előkalkulációt egy ütemben készítette el. Lényeges előnye ennek a tervezési módnak, hogy már az előtervezés időszakában felmérhető: a termelési tervnek milyen pénzügyi kihatásai várhatók. Ily módon elegendő idő áll rendelkezésre a termelési terv olyanná alakítására, hogy a tsz bevételei, valamint üzemi kiadásai és tagjainak jövedelemrészesedése megfelelő egyensúlyba kerüljenek.

A szekszárdi kezdeményezés elsődlegesen a tagok jövedelmének a termelőszövetkezet adottságaihoz mért biztosítását állította ezen tervezési módszer homlokterébe. Ez mint kitűzött cél feltétlen helyes, és elősegíti, hogy a termelőszövetkezet pénzbevételeinek és kiadásainak különbségeként jelentkező jövedelemből a tagok megfelelő részesedését előrelátóan biztosítani lehessen, s az végül is ne a következő év tartalékalapjainak vagy a termelés bővítéséhez nélkülözhetetlen felhalmozásnak a rovására menjen, ahogyan az a zárszámadáskor gyakorta előáll. A termelőszövetkezeti gazdaságokban ugyanis tartós eredményt csak a gazdasági alapok fokról fokra való erősítésével lehet elérni. A járási tanács mezőgazdasági osztályának és az MNB járási fióknak azonban fontos feladata, hogy elejét vegyék irreális s erőltetett tervek készítésének, amelyek sem a tagok részesedését, sem a közös gazdaság megerősödését nem szolgálják, s csak teher-tételeknek egyik évről a másikra való eltolódását idéznék elő. Ez a gazdálkodás kiegyensúlyozatlanságát és a mának való létet vonja maga után, s nem a szilárd gazdasági alapok lerakását.

Járásunkban a fenti szempontok figyelembevételével, a realitás messzemenő érvényesítésével foglalkozunk a tervezéssel.

A tavaly őszi tervezés időszakában a gyakorlatban megvalósítottuk és alkalmaztuk a szekszárdi kezdeményezést, s ezáltal lehetségessé vált a tervezés biztonsága, a reális lehetőségek körültekintőbb felmérése. A múlt évi tapasztalatok alapján az idei évben is e módszerrel tervezzük termelőszövetkezeteinkben, s a termelési tervvel együtt előzetes pénzügyi számvetést is készítünk. Az előző év gyakorlatával szemben azonban — most már saját tapasztalatainkra is támaszkodva — bizonyos módosításokra, továbbfejlesztésre is készülünk. Elsősorban összhangba kívánjuk hozni az előzetes kalkulációt a pénzügyi terv bevételi és kiadási összesítő jogcímenkénti megbontásával, továbbá szándékunkban áll az előzetes pénzügyi kalkulációba beépíteni az üzemviteli célra fordítható kedvezmények összegét is, melyek jelentős bevételt jelenthetnek. A tenyészállomány pótlásából származó üzemviteli célra fordítható bevételt azonban nem vesszük figyelembe, azt az előzetes pénzügyi kalkuláció időszakában tartaléknak tekintjük.

Járásunkban e tervezés első éve még kísérleti év volt, amikor is az előzetes termelési tervvel összhangban termelőszövetkezeteink elkészítették az előzetes pénzügyi tervet. A szigetvári járásban 27 termelőszövetkezet működik, melyek közül 25 termelőszövetkezetben — javaslatunk alapján — elkészítették a pénzügyi előkalkulációt. Az első év gyakorlati tapasztalatai tanulságosak voltak mind a termelőszövetkezetek, mind a járási irányító apparátus számára.

A múlt év tapasztalatai azt mutatták, hogy termelőszövetkezeteink egy része,

— s érdekes módon éppen a gyengébb termelészövetkezetek — megértette a pénzügyi előkalkuláció jelentőségét és igyekezett reálisan megalapozott pénzügyi előtervet készíteni. Ugyanez a jobban gazdálkodó s kevesebb problémával küzdő termelészövetkezeteink vonatkozásában nem mindig mondható el. Azt tapasztaltuk, hogy a gyengébb termelészövetkezetek — hátrányosabb helyzetük tudatában — igyekeznek lehetőségeiket reálisan felmérni, s az esetleg mutatkozó hiányra időben intézkedéseket tenni. Helytelenítjük, hogy a gazdaságilag előnyösebb helyzetben levő jó termelészövetkezeteink az előzetes pénzügyi kalkulációt nem végezték kellő körültekintéssel, miután a korábbi évek is meghozták az átlagnál jobb termelési eredményt, s a tagok jövedelmét megfelelően biztosítani tudták. A mostani tervezésnél ennél fogva az eddigieknél hatékonyabb módon foglalkoznunk kell a jó termelészövetkezetek pénzügyi előkalkulációjával, mivel meggyőződésem, hogy a jelenleg már gazdaságilag jó megalapozottságú termelészövetkezetekben is számtalan lehetőség van a gazdálkodás színvonalának emelésére. Ezen termelészövetkezetekben még jelentős kihasználatlan lehetőségek vannak az árutermelés bővítésére, nem beszélve a gazdaságosság kérdéséről. E tsz-ek gyorsabb fejlődéséhez hozzájárulhat az adottságokat és lehetőségeket körültekintőbben felmérő és az azoknak megfelelő, igényesebb termelési és pénzügyi feladatokat kitűző üzenterv.

További gyakorlati tapasztalata volt a pénzügyi előkalkulációnak, hogy éppen ennek a hatására több termelészövetkezetben gazdasági intézkedéseket foganatosítottak, új termelési feladatokat állítottak be a tervbe. Ennél fogva a bevételek összhangba kerültek az üzemi kiadásokkal, a tagság részesedése terv szerint elérte az adottságokhoz mért megfelelő szintet.

Ilyen közbeeső termelési intézkedések — melyek az előzetes pénzügyi kalkuláció hatására váltak végleges tervfeladattá — voltak például a következők. A mozsói Zrínyi Tsz-ben 3000 db pulyka hizlalása mintegy 450—500/m Ft többletbevételt eredményez. A somogyviszlói Petőfi Tsz növendék csirke beállítását, továbbá a kora tavaszi malacsaporulathól idei évi hízóértékesítést tervezett. Az ibafai Petőfi Tsz-ben 2000 db pulyka nyert beállítást 300/m Ft bevételi összeggel. A boldogasszonyfai Győzelem Tsz a juhterméket dolgozza fel. Több termelészövetkezetben a költséggazdálkodás vonalán tettek intézkedéseket, hogy a pénzügyi egyensúlyt biztosítsák (pl. a szentlászlói és somogyhárságyi termelészövetkezetekben).

A BEVÉTELEK ÉS KIADÁSOK ALAKULÁSÁNAK ÉVRÖZI MÉRÉSE

A végleges termelési és pénzügyi terv mind termelési, mind pénzügyi vonatkozásban a járás által felülvizsgált zárszámadásokra épül fel, ennél fogva a tervév induló anyagi és pénzügyi eszközeinek egyezősége biztosított.

A jelenlegi gyakorlat szerint a bevételek és kiadások tervhez viszonyított alakulásával még nem minden termelészövetkezetben foglalkoznak rendszeresen, és kevesebb azon termelészövetkezetek száma, ahol a bevételek növelése és a kiadások csökkenése érdekében valóban érdemleges operatív intézkedéseket tesznek. Ezen kérdés, vagyis a helyes közzgazdasági szemlélet kialakítása szakember

kérdés is. E téren feltétlen eredményre vezetne üzemgazdászok beállítása, elsősorban a nagyobb és belterjesebben gazdálkodó termelőszövetkezetben. Az üzemgazdász azonban átmenetileg sok vonalon pótolhatja a gazdálkodást ismerő közgazdasági szemlélettel rendelkező főkönyvelőt.

Termelőszövetkezeteinkben a pénzügyi helyzet évközi alakulásáról elsősorban a Magyar Nemzeti Bank járási fiókjai tájékoztattak. A hitelezési rendszer révén folyamatosan képet kapnak a termelőszövetkezet pénzügyi helyzetéről, bevételeinek és kiadásainak alakulásáról. Azonban ez önmagában véve nem elégséges, mivel az első félév viszonylag zökkenőmentes lefolyása után általában a harmadik negyedévben szerzünk tudomást a pénzügyi tervtől való eltérésekről. Elsősorban a hiteltörlesztések jelzik a pénzügyi helyzet várható (tervezettnél jobb vagy rosszabb) alakulását. Így a tervév első felében a tájékoztatói lehetőség korlátozott, s már elegendő idő nem áll rendelkezésre a termelőszövetkezet gazdálkodásának helyes irányba való befolyásolására, operatív intézkedések tételére.

Ugyancsak nem bizonyul már elegendőnek a gyenge termelőszövetkezetek esetében az évenként két esetben végrehajtott ténytávfelmérés. E téren a tennivalókat járásunk vonatkozásában úgy határoztuk meg, hogy a termelőszövetkezetek havonként a főkönyvi kivonatokban a pénzügyi terv jogcímenkénti bevételi és kiadási tervszámait és vele párhuzamosan a ténytávfelméréseket jelentik. Ezáltal a járási tanács vb. mezőgazdasági osztálya terv- és pénzügyi csoportján belül folyamatosan elemzik a termelőszövetkezetek bevételeinek és kiadásainak alakulását, s ez operatív intézkedési lehetőséget nyújt. A tervvel való összehasonlítás és az értékelés először az 1964. évi június havi állapotnak megfelelően történik, majd attól kezdve folyamatosan — havonta — értékelésre kerül. Ennek természetesen az esetben jelentkezik gyakorlati haszna, ha szükségességét elsősorban a termelőszövetkezetek szakvezetői és főkönyvelői megértik. Az eddigi tapasztalatok szerint járásunkban a termelőszövetkezeti szak- és pénzügyi vezetők ennek szükségességét érzik, és bevezetésével a szakvezetők minden bizonynyal igénylik a számviteltől az ilyen tartalmú operatív adatszolgáltatást.

A tervteljesítés rendszeres mérése gyakorlati alkalmazásától azt várjuk, hogy termelőszövetkezeteinkben a termelés mellett a gazdálkodás és a gazdaságosság kérdései az operatív vezetés szerves részeivé válnak. Ma már nem lehet közömbös, hogy termelőszövetkezeteink milyen ráfordítással állítják elő termékeiket. Feltétlenül szükségesnek tartjuk — mintegy a gazdaságosság vizsgálatának bevezetőjeként — a bevételek és kiadások alakulásának címenkénti folyamatos figyelemmel kísérését. Ennek vizsgálatát és elemzését kell a számviteli dolgozók egyik elsődleges feladatává tenni.

Nagy jelentőségét látom a bevételek és kiadások jogcímenkénti figyelemmel kísérésének abban a vonatkozásban is, hogy a tervezés biztonságát ez is jelentékenyen növelheti. A termelőszövetkezeti zárszámadásokban ugyanis nincs olyan elemzhető mérlegtábla, ahol a bevételek és kiadások alakulása a pénzügyi terv bontásában mérhető lenne. Így a termelőszövetkezeteknek nincs támpontjuk arra, hogy a korábbi évek ténytávfelméréseit, mint bázis adatot alapul vennék a tervezésben.

A tervezés és a tervteljesítés mérése fejlesztésének ezen egyszerű, de minden termelőszövetkezetben alkalmazható módszerei, valamint a számvitelnek egyre inkább az operatív üzemvezetés szolgálatába állítása remélhetőleg jótékonyan hat a szükséges üzemgazdasági és közgazdasági szemlélet kialakulására, a termelés és a „gazdálkodás” elválaszthatatlan kezelésére.

Még kapható!

Hajas József dr. — Muraközy Tamás — Sárközy Péter:

Bőség vagy ínség

(Az ember léte ma és holnap)

*

448 oldal, kötve 39,— Ft

*

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó